

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

Izhaja vsak četrtek in velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 60 kr., za četrt leta 80 kr. — Naročnina se pošilja upravištvu v tiskarni sv. Cirila, koroške ulice, št. 5. — Določniki tiskovnega društva dobivajo list brez posebne naročnine.

Posamezni listi dobé se v tiskarni in pri g. Novak-u na velikem trgu po 5 kr.

Rokopisi se ne vračajo, neplačani listi se ne sprejemajo. Za oznanila se plačuje od navadne vrstice, če se natisne enkrat 8 kr., dvakrat 12 kr., trikrat 16 kr.

Nekaj o šulvereinu in še kaj.

Govor dr. Gregorčca v drž. zborni dne 22. sušca 1889.

(Dalje.)

Visoka zbornica! Med nemško-liberalnimi šolskimi nadzorstvi na Štajarskem pa na Koroškem in med takozvanim nemškim šulvereinom vlada zelo kosmato prijateljstvo. Temu dovoljujejo toliko uplivanje na naše javno šolstvo, da bomo Slovenci vselej in povsod ugovarjali. (Zelo resnično! na desni.)

Sedaj imajo Nemci tri šulvereine, namreč: nemški šulverein sploh, nemški šulverein za Nemce in katoliški nemški šulverein. Slednji je najmlajši, drugi se je rodil iz prvega, ta je pa pravi in pravcati in najstarejši liberalni nemški šulverein. Ker Jude ali Žide kot ude vsprejemaj, židovski denar silno rad pobira, židovske šole podpira, imenujejo ga neke vrste listi (antisemitski): „pojudeni ali požidovljeni nemški šulverein“. Ne umešavam se pa v ono domačo borbo Nemcev in Judov. Hočem le statističnih podatkov prečitati, ker v glavi svoje ohraniti jih ne maram. (Veselost.) L. 1886 je nemški šulverein 9 čisto judovskih šol vzdrževal (poslanec dr. Steinwender: To ni res!), na severnem Češkem podpiral 113 šol, v katerih je bojda poleg 192 krščenih bilo 3073 judovskih otrok. Glej list „Vaterland“ L. 1886, št. 311. — (Živahen smeh na levi. — Poslanec dr. Weitlof: To je neumnost! — Poslanec Vošnjak: To ni neumnost, ampak je-li res, to je vprašanje!) To kaže, kako pojuden je nemški šulverein!

To šolsko društvo so osnovali takrat, ko se je nemškim liberalcem poljubilo, v avstrijske pokrajine vun zatrobili klaverni glas: nemštvo je v nevarnosti in sedaj ima nemški šulverein nalog le domišljeno strašno vest razglaševati, pomagati in od nikogar zatirano nemštvo pogina rešiti. Po nekem izreku gosp. dr. Sturma, ki je tukaj gotovo dobro poučen, ima nemški šulverein biti: „narodna obramba

vseh nemških liberalcev proti nestrpljivosti Slovanov in nemških konservativcev“. To pa je ravno toliko, kakor reči: požidovljeni nemški šulverein je društvo bojevnisko proti nemškemu konservativcem in zlasti proti nam Slovanom. Poslednje dopričuje nam skoro vse njegovo dosedanje delovanje. Njegova djanja za rešenje nemštva, ki ga nihče ne zatira, sestavljajo se zvečinoma iz prizadevanj, mogoče veliko sicer jako zaničevanih čeških otrok in še bolj zasramovanih slovenskih, večinoma viničarskih fantičev pobrati, materi Slaviji vzeti in materi Germaniji, ki tudi ni brez otrok, v krilo zaphati. Da bi tako tej mnogo posebnega veselja delali, tega bi jaz ne hotel trditi. (Poslanec dr. Weitlof: Jaz tudi ne! — Živahna veselost. — Poslanec Vošnjak: No, zakaj pa vendar delate tako?) Na to misel mi je pokazal žlahtni zarodnik iz Verone, vitez Carneri, ki je nedavno tukaj djal: Ni Nemcu na korist druge, to je: nas Slovane, sposobne delati za konkurenco ž njim. Ta misel pripada menda najpametnejšim, katerih je kedaj ta gospod tukaj izpovedal ali kje drugod napisal. (Veselost.)

Zastopniki nemškega šulvereina nam pogosto zatrjujejo, da je to zgolj šolsko, a ne obenem tudi politično društvo. Toda gospodje naj tako zatrjujejo sto in tisočkrat, mi Slovani jim vendar ne verujemo, dokler moramo čitati, kako baš ti gospodje na javnih zborovanjih nemškega šulvereina o šolstvu najmanje, o politiki največ govorijo, saj je celo predsednik nemškega šulvereina, g. poslanec dr. Weitlof, lani v Trutnovi javno govoril, kako bode treba osnovati veliko opozicijo v tej visokej zbornici državnega zbora ter pristavil, da hoče tudi on pristopiti, ako bode ta opozicija služila nemško-narodnim svrham in krščena na nemško ime. Gospoda! To so same politične reči in torej bi že umestno bilo, da bi gospodje nas, vsaj v tej visokej zbornici, dalje ne nadlegovali, češ: nemški šulverein ni celo nič politično, ampak izmed

vseh skromnih najskromnejše šolsko društvo. Vere itak ne bi našli.

Gospod predsednik nemškega šulvereina poteguje se rado in vrlo za svoje učitelje. To je hvale vredno, in bilo tudi nadejati se, saj posluje že več let po milosti nemškega šulvereina kot državni nadzornik ljudskih šol. (Veselosť). Zelo prav je tedaj in umestno, ako se poteguje za svoje učitelje. Toda svoje zamorce belo oprati, tega ne more. Privoščim mu torej prav iz srca, ako umeje čez razne in številne sodnijske obsodbe teh učiteljev, ki niso vsled prizivov bile popravljene, spretno zdrkniti, češ, „nekotiko neumnosti so uganjali šulvereinski učitelji in vsled tega bili prestavljeni“. Privoščim mu to veselje. Vedno bolj resna je reč zastran šulvereinskega učitelja v Sevnici. Gosp. dr. Weitlof pravi, da je ta učitelj ločen od svoje žene ter da ne živi v razmerah, zaradi katerih bi se mu moglo kaj očitati ali grajati. Obžalujem, da sem prisiljen tukaj ugovarjati vsled poročil nedavno mi poslanih. Po teh gospod učitelj od svoje žene sodnijski ni ločen. Marveč jo je na Saleburškem zapustil in se z neko deklo preselil v Sevnico. Dekla mu je porodila otroka. (Veselosť na levi!) Čegar rojstvo je leto dni prikrival ter ima zaradi tega sedaj sitnost s c. kr. uradi. Mislim, da sedaj gosp. dr. Weitlof utegne vendar nekaj pri tem učitelji najti kaj graje vrednega! (Posl. dr. Weitlof: Jaz sem tukaj vendar-le nedolžen! — Živahna veselost, na levi.) Odgovarjam: Južnostajarski Slovenci smo še zmeraj toliko kristjani in še nismo po nekaj morali, ki po česnikih duhti, tako popačeni, da bi takšnjih razmer ne zmatrali kot graje vrednih. Nam so naravnost grajljive, nemoralne in pohujšljive. (Dobro, dobro, na desnici!) Dostavljam še, da na šulvereinski šoli v Sevnici še zmeraj nič ne učijo krščanskega nauka. (Poslanec dr. Weitlof: ker ga župnik učiti neče!) in otroci ne vdeležujejo se verskih vaj. Težko bode kje drugod v Avstriji najti šole, kjer bi otroci tako brez vsega verskega pouka ostajali. To je meni nov dokaz, da vlada zelo kosmato prijateljstvo med nemškim šulvereinom in šolskim našim nadzorstvom. Sicer bi to že davno moralo nemški šulverein prisiliti, da se natančno ravna po šolskih zakonih, ki tudi krščanski nauk v ljudskih šolah učiti zaukazujejo. (Dalje prih.)

Namen in pomen verske šole.

(Dalje.)

Ker pa je nekako živo govoril, bil sem sprva vesel ter si mislil, da bode voditelj levece obesil križ na svoje prsi in kot pobožen popotnik šel na jutrovo, napal Jeruzalem ter krščansko zastavo postavil na razrušeno ozidje. Ko pa sem videl njegovo armado, streznil sem se

(Velika veselost na desnici), s tako armado in takim generalnim štabom ne hodijo v boj proti Jeruzalemu. (Velika veselost na desnici.)

Treba mi je ovreči še ona očitanja proti našemu predlogu, češ, da hočemo znižati omiko našega ljudstva z zmanjšanjem učne tvarine in skrajšanjem šolske dolžnosti.

To krivo razumijo. Mi nikakor nočemo zmanjšati učne tvarine ljudskih šol, in tudi ne odpraviti realij, toda vsakdo, ki pozna ljudske šole, mora mi priznati, da metoda, po kateri sedaj prav profesorski prosto razlagajo realije (Tako je! na desnici), otrokom nič ne koristi in da si od realij malo ohranijo, ko zapusté šolo. (Prav res! na desnici.) Zato hočemo metodo premeniti, da se namreč realije, kot naravoslovje, naravoznanstvo in zgodovina spravijo v berilo in si je otroci zapomnijo z večkratnim branjem in razlaganjem učitelja. Potem si bodo otroci zapomnili in ob enem dotične ure tudi za branje porabili. (Prav res! na desnici.)

Kar pa se tiče skrajšanja šolske dolžnosti, pomislite, da to ni želja duhovnikov; v Švici je šestletna šola, a ravno duhovniki so zahtevali osemletno, in v Italiji je le štiriletna.

Šestletna šola je nujna gospodarska želja naših volilcev. (Prav res! na desnici.) Izvoljeni smo v gorati deželi, ki ima le kmečke posestnike z raztresenimi stanovanji.

Tako prebivalstvo prej potrebuje otroke, ker potrebuje brezplačne delavske moči in mora otroke prej navaditi raznovrstnega dela, kakor v deželah z gostimi kraji. Le iz tega vzroka smo se pridružili želji svojih volilcev, in ta želja ni le pri nas, marveč tudi v nekaterih liberalnih volilnih okrajih. (Tako je! na desnici.) Zato smo morali v svojem predlogu stvar tako povedati, kakor je želja naših volilcev, ne da bi se morali vsi narodi v Avstriji s tem zadovoljiti, ako so kje druge razmere. In če prav citate § 3 našega predloga, spoznali bode, da vse ostane deželni zborom, ki morejo določiti, da je šestletna šolska dolžnost in štiriletna ponavljalna šola le minimum, in da se s ponavljalno šolo ravno ista šolska dolžnost doseže, kakor je zdaj v mnogih deželah. Mi torej nočemo nikomur vsiliti svojih gospodarskih želja, želimo pa, da se večina ozira na naše želje. (Pohvala na desnici.)

Gospôda moja! Mislim, da sem izvršil svojo nalogo. Pojasnil sem Vam namen naše stranke, versko šolo, naštel tudi pomanjkljivosti našega šolstva. V podrobnosti se nisem spuščal, ker bodem to storil pri prvem branji svojega predloga. Zakaj že ni bilo prvega branja, tega ne bodem razlagal, ker ni primeren čas. (Smeh na levi.) Velik vzrok je naše rodoljubje. Za vlado sposobna stranka mora prej izvršiti glavne naloge in namene države, potem svoje načrte